

مہدی حمیدی شیرازی

شاعر و عاشق

کامیار عابدی

جہان گاہ

سرشناسه: عابدی، کامیار، ۱۳۴۷ -

عنوان و نام پدیدآور:

مهدی حمیدی شیرازی: شاعر و عاشق/ کامیار عابدی.

مشخصات نشر:

تهران: مؤسسه فرهنگی - هنری جهان کتاب، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: ۵۲۸ ص.؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.

فروست: هزارتوی نوشتن: ۱۴.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۶۷-۳۹-۲

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: حمیدی شیرازی، مهدی، ۱۳۶۵-۱۲۹۳. -- نقد و تفسیر

موضوع: شاعران ایرانی -- شیراز -- قرن ۱۴.

Poets, Iranian--Shiraz--20th century

موضوع: شعر فارسی -- قرن ۱۴ -- تاریخ و نقد

موضوع:

Persian poetry -- 20th century -- History and criticism

رده بندی کنگره: PIR ۸۲۹

رده بندی دیویی: ۸۱۶۲۰۹

شماره کتابشناسی ملی: ۷۲۷۵۴۶۵

مہدی حمیدی شیرازی:
شاعر و عاشق

کامیار عابدی

انتشارات مؤسسه فرهنگی - هنری

مهدی حمیدی شیرازی: شاعر و عاشق

کامیار عابدی

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۹

تعداد: ۴۰۰ نسخه

همه حقوق محفوظ است.

تهران، صندوق پستی ۷۷۶۵-۱۵۸۷۵

تلفن: ۹۸-۹۷-۶۶۹۶۸۰

info@jahaneketab.ir

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۶۷-۳۹-۲

۹۵۰۰۰ تومان

فهرست

پیش سخن / ۹

زندگی شاعر

۱. نگاهی به زندگی / ۱۵

منابع و مآخذ (۲۷)

۲. پیری و بیماری (نامه‌های حمیدی به فضل‌الله رضا) / ۲۹

نامه اول (۲۹)، نامه دوم (۳۲)، نامه سوم (۳۶)، نامه چهارم (۴۰)، نامه پنجم (۴۵)،
منابع و مآخذ (۴۷)

۳. حمیدی و حکامه‌ای مرگ‌آگین (سرگذشت یک شعر) / ۴۹

منابع و مآخذ (۶۱)

شناخت و تحلیل شعر

۴. حمیدی: شاعر و عاشق / ۶۵

تحلیل و بررسی (۶۵)، نمونه‌ها (۷۶)، منابع و مآخذ (۸۰)

۵. حمیدی: سبک، زبان و قالب شعر / ۸۱

تحلیل و بررسی (۸۱)، بلای معلمی (۸۹)، پس از ده سال (۹۰)، مدرسه‌ها باز شده
است (۹۱)، منابع و مآخذ (۹۵)

۶. حمیدی: داستان‌های منظوم یا شعرهای داستانی؟ / ۹۷

تحلیل و بررسی (۹۷)، نمونه‌ها (۱۳۱)، منابع و مآخذ (۱۴۱)

۷. حمیدی و شاعران جهان / ۱۴۳

منابع و مأخذ (۱۵۳)

۸. حکایت بیژن و «منیژه» / ۱۵۵
تحلیل و بررسی (۱۵۵)، نمونه‌ها (۱۶۸)، منابع و مأخذ (۱۷۹)
 ۹. حمیدی: فخرفروشی یا خودپسندی؟ / ۱۸۱
تحلیل و بررسی (۱۸۱)، نمونه‌ها: نظم (۱۹۱)، نمونه‌ها: نثر (۱۹۵)، منابع و مأخذ (۱۹۸)
 ۱۰. حمیدی: اخوانیه‌ها و رثاییه‌ها / ۱۹۹
تحلیل و بررسی (۱۹۹)، نمونه‌ها: اخوانیه‌ها (۲۱۰)، نمونه‌ها: رثاییه‌ها (۲۱۹)، منابع و مأخذ (۲۲۴)
 ۱۱. حمیدی و ایران / ۲۲۵
تحلیل و بررسی (۲۲۵)، نمونه‌ها (۲۳۱)، منابع و مأخذ (۲۳۸)
 ۱۲. حمیدی و آذربایجان / ۲۳۹
تحلیل و بررسی (۲۳۹)، پیام به آذربایجان (۲۴۲)، خانه زرتشت (۲۴۶)، غوغای آذربایجان (۲۴۹)، منابع و مأخذ (۲۵۴)
-
- مناقشه‌ها و شهرآشوب‌ها
-
۱۳. ستیز و آشتی (حمیدی، مینوی، ریحان و شهریار) / ۲۵۷
منابع و مأخذ (۲۷۲)
 ۱۴. مناقشه‌های ادبی (نامه حمیدی به علی اصغر حریری) / ۲۷۳
متن نامه (۲۷۳)، شرح نامه (۲۷۶)، منابع و مأخذ (۲۷۹)
 ۱۵. ما آزموده‌ایم حریفان چه آبله‌اند (سرگذشت یک هجویه) / ۲۸۱
منابع و مأخذ (۲۸۸)
 ۱۶. حمیدی، و سنایی و عطار (شهرآشوب در مجله یغما) / ۲۸۹
منابع و مأخذ (۳۰۵)
 ۱۷. تشنّج در انجمن ادبی حافظ (شهرآشوب رسانه‌ای) / ۳۰۷
منابع و مأخذ (۳۳۱)

۱۸. سلطان بی تاج و تخت شعر ایران و توصیه به کولر سازی (شهر آشوب رسانه‌ای دیگر) / ۳۳۵
منابع و مآخذ (۳۴۴)

شاعر به مثابه ادیب

۱۹. حمیدی شعر سنج / ۳۴۷

منابع و مآخذ (۳۶۳)

۲۰. حمیدی و شعر سده‌های سوم تا ششم هـ. ق / ۳۶۵

تحلیل و بررسی (۳۶۵)، نمونه‌ها (۳۷۱)، شهید بلخی (۳۷۱)، رودکی سمرقندی (۳۷۱)، دقیقی طوسی (۳۷۱)، مُنجیک ترمذی (۳۷۲)، کسایی مروزی (۳۷۲)، فردوسی طوسی (۳۷۲)، فرخی سیستانی (۳۷۳)، عنصری بلخی (۳۷۴)، منوچهر دامغانی (۳۷۴)، فخرالدین اسعد گرگانی (۳۷۶)، باباطاهر همدانی (۳۷۶)، اسدی طوسی (۳۷۷)، قطران تبریزی (۳۷۸)، ناصر خسرو قبادیانی (۳۷۸)، مسعود سعد سلمان (۳۷۹)، امیرمعزی نیشابوری (۳۸۱)، ابوالفرج رونی (۳۸۲)، خِیام نیشابوری (۳۸۲)، عمیق بخارایی (۳۸۳)، ادیب صابر ترمذی (۳۸۳)، سید حسن غزنوی (۳۸۴)، انوری ابیوردی (۳۸۴)، ظهیر فاریابی (۳۸۸)، خاقانی شروانی (۳۸۹)، نظامی گنجیه‌ای (۳۹۴)، منابع و مآخذ (۳۹۹)

۲۱. حمیدی و شعر دوره بازگشت ادبی / ۴۰۱

تحلیل و بررسی (۴۰۱)، نمونه‌ها (۴۰۵)، یغمای جندقی (۴۰۵)، فروغی بسطامی (۴۰۶)، فتحعلی خان صبا (۴۰۷)، وصال شیرازی (۴۰۷)، شبانی (۴۰۸)، قائم مقام فراهانی (۴۰۹)، محمودخان ملک الشعراء (۴۰۹)، سروش شمس الشعراء (۴۱۰)، قآنی (۴۱۰)، داوری شیرازی (۴۱۱)، منابع و مآخذ (۴۱۴)

۲۲. حمیدی و شعر دوره تجدد: همدلی یا تقابل؟ / ۴۱۵

منابع و مآخذ (۴۳۶)

۲۳. حمیدی و نحله شعری «سخن» / (۴۳۹)

منابع و مآخذ (۴۴۸)

۲۴. حمیدی و ادبیات داستانی / ۴۴۹

تحلیل و بررسی (۴۴۹)، نمونه (۴۵۸)، منابع و مآخذ (۴۶۱)

سخن همعصران

۲۵. حمیدی در آینهٔ آراء/ ۴۶۵

اشاره (۴۶۵)، امیر هوشنگ ابتهاج (۴۶۵)، محمد علی اسلامی ندوشن (۴۶۶)، ایرج افشار (۴۶۸)، عباس اقبال آشتیانی (۴۶۹)، کریم امیری فیروزکوهی (۴۷۰)، رضا براهنی (۴۷۱)، سیمین بهبهانی (۴۷۳)، حسین پژمان بختیاری (۴۷۳)، فریدون توللی (۴۷۴)، علی اصغر حریری (۴۷۶)، محمد حقوقی (۴۷۸)، علی دشتی (۴۸۰)، نصرت رحمانی (۴۸۰)، فضل الله رضا (۴۸۱)، بدالله رویایی (۴۸۲)، محمد امین ریاحی (۴۸۴)، عبدالحسین زرین کوب (۴۸۴)، محمد رضا شفیعی کدکنی (۴۸۷)، عبدالرحمن فرامرزی (۴۸۸)، بزرگ علوی (۴۸۹)، مظاهر مصفا (۴۹۰)، ضیاء موحد (۴۹۲)، پرویز ناتل خانلری (۴۹۲)، نادر نادرپور (۴۹۳)، محسن هشترودی (۴۹۵)، غلامحسین یوسفی (۴۹۶)، نیما یوشیج (۴۹۷)، سعید نفیسی (۴۹۸)، حسن وحید دستگردی (۴۹۹)، منابع و مآخذ (۵۰۱)

کتاب‌شناسی / ۵۰۳

نمایهٔ نام‌ها / ...

پیش‌سخن

الف) کسانی که به سیر تحولات شعر فارسی در نسل‌های مختلف فکری، زبانی و شکلی از دورهٔ مشروطه به بعد علاقه‌مندند، نیک می‌دانند که جدال سنت و تجدد یکی از اساسی‌ترین ویژگی‌ها در این دوره محسوب می‌شود. یکی از شاعرانی که به‌ویژه در چهار دههٔ ۱۳۲۰ تا ۱۳۵۰ از بیرق‌داران اصلی این جدال محسوب می‌شد، شاعری است به نام مهدی حمیدی شیرازی. او با آن‌که اهل شیراز بود، به سبک شاعران بزرگ این شهر، یعنی سعدی و حافظ تمایلی نداشت. سبک شعری مورد پسند او سبک خراسانی و آذربایجانی، یعنی شعر فارسی در سده‌های سوم تا ششم ه.ق بود. البته، به‌طبع، وی در مواردی محدود، گاه به شعر سده‌های هفتم و هشتم ه.ق، دورهٔ قاجار، عصر تجدد ادبی، و ادبیات فرنگی نیز رُبع‌نگاهی می‌افکند. اما معیار شعر برای او قصیده‌سرایی گویندگانی مانند فرخی سیستانی و خاقانی شروانی و انوری ایبوردی بود. علاوه بر این، او به خلاف اغلب مردم شیراز، که مردمی آرامش‌خواه و صلح‌دوست‌اند، در دهه‌های مورد بحث از هرگونه جدل با نیما یوشیج، شاگردان او، و دیگر نوگرایان ادبی، و در مواردی حتی شماری از شاعران و ادیبان سنت‌گرا، ایبا نمی‌ورزید. البته، این گروه‌ها نیز از هیچ‌گونه پاسخ متقابل به او خودداری نمی‌کردند. زیست ادبی حمیدی شیرازی در میان شاعران ایران در عصر تجدد پُرفراز و فرود، بسیار استثنایی و شگفت‌آور به نظر می‌رسد.

ب) کتاب حاضر، در تداوم جست و جوی ادبی پیشین صاحب این قلم در زندگی و شعر شاعران ایران از سپیده‌دم بیداری و تجدد به بعد، پاسخی است در حد امکان بی‌اکم طرفانه به این‌که حمیدی شیرازی به راستی که بود، چه‌گونه زیست، چه

گفت، و به چه موضوع‌هایی اندیشید. این تحقیق و تحلیل ادبی با توجه به وسعت و بازتاب آرا و آثار این شاعر و ادیب، با تفصیلی ضروری در پنج بخش و بیست و پنج فصل تألیف و تنظیم شده است:

○ در بخش نخست (زندگی شاعر: مشتمل بر ۳ فصل) از طریق روایت‌ها، استنادها، شعرها و نامه‌ها تا حدّ امکان تصویری دقیق از سیر زندگی این شاعر از اوایل دهه ۱۲۹۰ تا نیمه ۱۳۶۰ پرداخته شده است.

○ در بخش دوم (شناخت و تحلیل شعر: مشتمل بر ۹ فصل) محتوا و ساخت شعرهای حمیدی شیرازی با مثال‌های متعدد شناسایی و تحلیل شده است. با این‌که در برخی فصل‌های این بخش، گاه از نکته‌های زندگی‌نامه‌ای نیز سخن به میان آمده است، اما مقصود اصلی از بحث‌ها، شناخت گوهر ادبی، بررسی روان‌شناختی، و تحلیل جامعه‌شناختی شعرها بوده است. با این‌همه، به سبب نوع گرایش صاحب این قلم در تحلیل‌های ادبی خود، بررسی‌ها اغلب در «چهارچوبی تاریخی» مؤکد شده است. امیدوارم خوانندگان و قلم‌زنان فرهیخته و دانا این نکته را از نظر دور نداشته باشند.

○ در بخش سوم (مناقشه‌ها و شهرآشوب‌ها: مشتمل بر ۶ فصل) در حدّ امکان، قسمت‌های درخور توجهی از جدال‌های ادبی مستقیم حمیدی شیرازی در کتاب‌ها، مجله‌ها، روزنامه‌ها، انجمن‌ها و نشست‌های ادبی و فرهنگی و اجتماعی پیگیری، گزارش و تحلیل شده است.

○ در بخش چهارم (شاعر به مثابه ادیب: مشتمل بر ۶ فصل) آرا و داوری‌های ادبی حمیدی شیرازی درباره شعر فارسی از قدیم‌ترین دوره تا سده بیستم میلادی طبقه‌بندی، تلخیص، و بررسی شده است.

○ در بخش پنجم (سخن هم‌عصران: مشتمل بر یک فصل طولانی) آرا و داوری‌های ادبی بیست‌و‌نه تن از شاعران و ادیبان عصر تجدد، از نوع موافق و مخالف و بینابین، درباره حمیدی شیرازی بازایی و نقل شده است.

پ) کسانی که دستی در تحقیق و تحلیل ادبی و تاریخی دارند، آگاهند که به سبب آشفتگی و نقص کتابخانه‌ها و بایگانی‌ها در ایران، تا چه حدّ کار پژوهشگران و

تحلیل‌گران ادبیات و تاریخ در این کشور کهنسال دشوار است. رنج‌ها و وقت‌هایی که برای شناسایی و گردآوری منابع و مآخذ لازم و کافی کشیده و صرف می‌شود، بسیار است. در تألیف تکننگاری حاضر نیز شاید از این نکته نشانه‌هایی یافت شود. از این‌رو، وظیفه خود می‌دانم به ترتیب تاریخ از لطف آقای دکتر مسعود جعفری جزئی (استاد دانشگاه خوارزمی-در دسترسی به کتابی از نادر نادرپور)، آقای دکتر کورش کمالی سروستانی (رئیس کتابخانه ملی استان فارس-در دسترسی به نخستین دفتر شعر حمیدی شیرازی)، آقای دکتر مصطفی موسوی (استاد دانشگاه تهران-در دسترسی به پایان‌نامه دکتر حمیدی شیرازی) صمیمانه سپاسگزاری کنم. علاوه بر این، باید از آقای دکتر علی اصغر قهرمانی مُقبل (استاد دانشگاه شهید بهشتی) نیز قدردانی کنم که به درخواست صاحب این قلم، از سر لطف، نظر منصفانه و علمی خود را درباره نقد عروضی حمیدی بر شعری از ملک‌الشعراى بهار اعلام داشتند. همچنین، از دوست دیرین بزرگوار، کتاب‌شناس و تاریخ‌دان، آقای مجید رُهبانی، که در آماده‌سازی و انتشار این کتاب لطف را با دقت همراه کردند، باید به‌طور خاص تشکر کنم.

ت) این پیش‌سخن را با اشاره‌ای به پایان می‌برم: نخستین آشنایی‌ام با شعر حمیدی از طریق منتخبی از شعرهای او در کتابخانه پدرم در آغاز دهه ۱۳۶۰ آغاز شد. پدرم، دبیر اسبق ادبیات فارسی در دبیرستان‌ها، از دوره جوانی یکی از شیفتگان شعر حمیدی بوده است. از این‌رو، این کتاب را با یاد آن روزهای بسیار سرد و تلخ در تاریخ ایران، به پدر و مادرم اهدا می‌کنم.

کامیار عابدی شال

فروردین ۱۳۹۹، تهران